

Jyväskylän yliopiston kirjasto peruskorjattiin vanhaa kunnioittaen

Maritta Koivisto, päätoimittaja Betoni
arkkitehti SAFA
maritta.koivisto@betoni.com

Jyväskylän yliopiston kirjaston peruskorjauksessa säilytettiin 1970-luvun henki ja se muokattiin tämän päivän tarpeisiin vanhaa kunnioittaen. Lähes kaikki uudistettiin, lukuun ottamatta betonirunkoa, -rakenteita sekä muutamia suojeltuja lasi- ja tiiliseiniä sekä kalusteita. Kirjasto avautui vuosi sitten uudistuneena nimellä "Lähde" ja se palkittiin tänä syksynä Arkkitehtuurin Finlandia 2022-palkinnolla.

Jyväskylän yliopiston kirjasto on 1970-luvun julkisen käyttöarkkitehtuurin merkkiteos

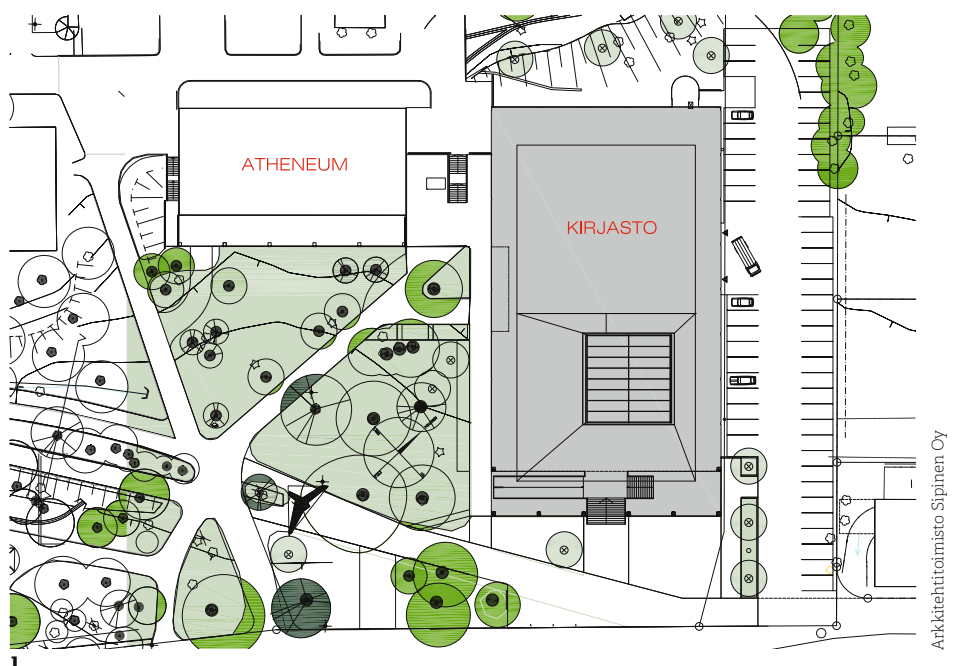
Arkkitehti Arto Sipisen 1970-luvun alussa suunnittelema ja vuonna 1974 valmistunut Jyväskylän yliopiston kirjasto, 'Keltaisena kirjastona' tunnettu rakennus keräsi aikanaan huomiota sekä arkkitehtuurinsa että toiminnallisen konseptinsa takia.

Avoimesti saavutettavat kirjakokoelmat ja opiskelijoiden yhteisölliset oleskelutilat olivat jo aikanaan kiitettäviä uutuuksia. Jyväskylän yliopiston kirjasto oli lukusalipaikoilla mitaten Pohjoismaiden suurin tieteellinen kirjasto.

Modulaarinen pilari-palkkirakenne, kerrosten avoin liittyminen toisiinsa, valokatosta ja suurista ikkunoista lankeava luonnonvalo sekä julkisivujen ja sisustuksen harkittu väripaletti tiilenpunaisine, sinisine, keltaisine ja mustavalkoisine aiheineen olivat ja ovat edelleen Jyväskylän kirjaston arkkitehtuurille ominaisia piirteitä.

Kirjastorakennuksen arvoista kertoo se, että se sisältyy sekä Jyväskylän Seminaarinmäen valtakunnallisesti arvokkaaseen rakennettuun kulttuuriympäristöön että Docomomo-järjestön Suomen modernin arkkitehtuurin merkkiteosten luetteloon.

Peruskorjauksessa näitä arvoja on vaalittu ja Jyväskylän 'Keltainen kirjasto', 1970-luvun julkisen käyttöarkkitehtuurin merkkiteos, on saanut edelleen lähtökohtansa ideoita ja jatkaa uutta elämää.

2

1 Asemapiirros

2 Lähde-kirjaston pääsisäänkäynti avautuu avaraan keskusaulaan, jossa on suuri teräsristikkorakenteinen kattoikkuna. Sen kautta saadaan luonnonvaloa sisätiloihin ja rakennuksen lukusaleihin. Peruskorjauksessa rakennuksen tiloja muutettiin vastaamaan yliopiston tulevia tarpeita, alkuperäinen tilallinen idea ja värimaailma säilyttäen. Sisustuksen seinäpintoihin lisättiin kuvia Jyväskylän yliopiston vaiheista.

3

Tilallinen idea ja värimaailma säilytettiin

Rakennuksen peruskorjaus- ja pääsuunnittelusta vastasi Arto Sipisen poika, arkkitehti Ari Sipinen ja tila- ja sisustussuunnittelusta arkkitehti Merja Kiviranta BST Arkkitehdit Oy:stä.

Peruskorjauksessa rakennuksen tilat muutettiin vastaamaan yliopiston tulevia tarpeita, samalla kun kirjaston alkuperäinen tilallinen idea, värimaailma ja sisäntuloaulan tunnelma pyrittiin säilyttämään.

"Kirjaston uudistushankkeen tieltä aineistoja kuljetettiin väistötiloihin kaikkiaan 22 hyllykilometrin verran. Kirjasto oli hankkeen aikana kokonaan suljettuna. Hankkeessa tavoitteena oli rakennuksen ympäristötehokkuuden merkittävä parantaminen, mikä tarkoitti niin rakennuksen tekniikan, rakenteiden kuin pintojen uusimista", kertoo Jyväskylän yliopiston rehtori Keijo Hämäläinen

"Nyt muodonmuutoksen kokenut uusi "Lähde"-kirjastomme avaa oven kampukselle ja tieteen maailmaan suoraan Jyväskylän Kauppakadulta. Peruskorjattu Lähde on osoittautunut toiveidemme veroiseksi vilkkaaksi kohtaamispaikaksi ja matalan kynnyksen oppimiskeskukseksi opiskelijoille, henkilöstölle ja kaupunkilaisille. Arkkitehtuuriltaan ja sisustukseltaan ainutlaatuinen rakennus tukee opiskelua, tutkimusta, kansalaistiedettä ja eri-ikäisten vuorovaikutusta. Iloamme ja ylpeyttä Lähdestä lisää sen noteeraaminen valtakunnallisen tunnustuksen arvoiseksi. Toivomme, että tunnustus houkuttelee uusia tieteen ystäviä kaikille avoimeen, valoisaan, aisteja ja ajattelua inspiroivaan Lähteeseen", Keijo Hämäläinen toteaa.

Lähde-rakennuksessa näkyy rakennusajalleen tyypillinen tavoite tehdä yliopistorakennuksista monikäyttöisiä ja muunneltavia. Se on tyyliltään konstruktivismia, jossa rakenteet näkyvät julkisivujen ruudukkomaisessa jäsenelyssä.

Nyt tehdyssä peruskorjauksessa näkyvimpiä muutoksia ovat alempien kirjavarastokerrosten uusi käyttö ja niiden liittäminen tilallisesti ylempiin kerroksiin avaamalla uusia aukkoja kerrosten väliin.

Kirjaston uusi pääsisäänkäyntiporras kutsuu nyt kävijät suoraan rakennuksen sisäntulohallia kohti.

Pilarirungon sallimissa puitteissa on avattu julkisivuun uusia suuria ikkunoita kampusalueen suuntaan.

'Keltaisena kirjastona' aiemmin tunnetun, nykyisin Lähde-nimisen kirjaston värimaailma säilytettiin: perusvärit keltainen, musta, valkoinen, sininen ja punainen toistuvat tiloissa sekä irtokalusteissa. Myös uusissa kalusteissa ja pinnoissa pyrittiin samoihin väreihin.

Alkuperäisiä kalusteita on kunnostettu ja niiden päällesteenä on alkuperäisen mallin mukaan kudottu tunnusomainen, 'Jyväskylän kesä'-niminen sisustuskangas. Toteutusta leimaa alkuperäisiä arkkitehtuuri- ja sisustusratkaisuja kunnioittava lähestymistapa.

Lopputuloksena on valoisa, helposti lähestyttävä ja käyttäjien yhteisöllisyyttä tukeva, uudistunut oppimisympäristö.

Paljon purettiin ja rakennettiin uudelleen

"1970-luvun peruskorjausiässä olevia rakennuksia ei missään nimessä kannata purkaa. Hyvällä suunnittelulla ja tiloja muokkaamalla

3 Kirjasto ja sisäänkäynti ennen peruskorjausta.

4-6 Peruskorjauksessa kirjastosta purettiin pois lähes kaikki betonirunkoon saakka. Jopa julkisivujen tiilipinta ja eristeet kuorittiin pois. Myös sisätiloja purettiin paljon, vanhoista osista pystyttiin säilyttämään joitakin tiiliseiniä ja metallilasiovia.

7 Kirjasto on ulkomuodoltaan hillityn yksinkertainen. Talon pilareita ja -palkkeja on korostettu sinisellä väriyksellä, jolloin julkisivuihin muodostuu ruudukkomainen vaikutelma. Pääsisäänkäynnin eteen rakennettiin uudet ulkoportaat Seminaarinkadun suuntaan. Pihasuunnittelua uudistettiin ja siitä vastasi Maisemasuunnittelu Hemgård, maisema-arkkitehti Gretel Hemgårdin johdolla.

ne taipuvat mainiosti nykyaikaisiin tarpeisiin", Ari Sipinen painottaa.

"Yli 45-vuotiaan rakennuksen talotekniikka oli auttamatta vanhentunutta. Myös rakennuksen käyttäjän, Jyväskylän yliopiston, tarpeet olivat muuttuneet vuosikymmenten saatossa. Kaikki uudistettiin betonirunkoa ja joitakin suojeltuja valaisimia, sisälaseineitä ja tiiliseiniä lukuun ottamatta", Sipinen kertoo.

Opiskelijoille ja henkilökunnalle rakennettiin uusia kohtaamis- ja työskentelytiloja. Aiemmin kirjavarastona palvelleet kellarikerrokset liitettiin tilallisesti ylempiin kerroksiin uudella avoportaikolla sekä avaamalla uusia suuria valoaukkoja ja yhteys keskusaulaan.

Myös kaikki ulko- ja kattoikkunat uudistettiin kokonaan. Ensimmäisen kerroksen kahvila-ravintolan uudet, suuret ulkoikkunat avautuvat Seminaarinmäen kauniiseen puistoon. Pääsisäänkäynnin eteen rakennettiin uudet ulkoportaat Seminaarinkadun suuntaan.

Betonirakenteiden rakennettiin uudelleen

"Olin kirjastoa ennen suunnitellut kampuksen Atheneum-rakennuksen peruskorjauksen, joka on samalta ajalta. Tämä neljä vuotta kestänyt kirjastohanke oli laajuudeltaan lähes viisi kertaa suurempi. Todella paljon purettiin ja rakennettiin uudelleen", kertoo arkkitehti Ari Sipinen.

Koko rakennuksen alapohja purettiin ja rakennettiin uudestaan. Ylemmän pohjakerroksen ja 1. kerroksen aulatilojen välipohjiin puhkaistiin uusia valoaukkoja yhteensä 300m². Tämän takia jouduttiin mantteloimaan kuusi pohjakerrosten pilaria.

4

7

Ari Sipinen

5

Ari Sipinen

6

8

Pääaulaan rakennettiin uusi betoninen paikallavalettu avoporras, joka johtaa pohjakerrokseen.

Tavarahissikuilua suurennettiin ja jatkettiin IV-konehuoneeseen asti. Uuteen huoltosisäänkäyntiin rakennettiin pohjakerrokseen johtava sisäporras. Talotekniikalle rakennettiin katolle uudet konehuoneet, jolloin katolle tuli aikaisempaa enemmän kuormaa. Pystyrakenteita, kuten pilareja ja palkkeja vahvistettiin muun muassa hiilikuitunauhalla, jolloin rakenteiden kasvamisessa päästiin ohuempaan ratkaisuun.

Rakennuksen takaosan vanhaa betonikierreporrasta jatkettiin kerros alemmas ja sen ulkojulkisivu rapattiin uudestaan.

Aiemmin pääsisäänkäynnille johtivat arkadin suojassa betoninen luiska ja portaat. Nämä säilytettiin ja korjattiin, mutta sisäänkäynnin eteen rakennettiin lisäksi uusi suora porras.

Betonisokkelit valettiin uudestaan ja kaikki pihakiveykset uusittiin kokonaan.

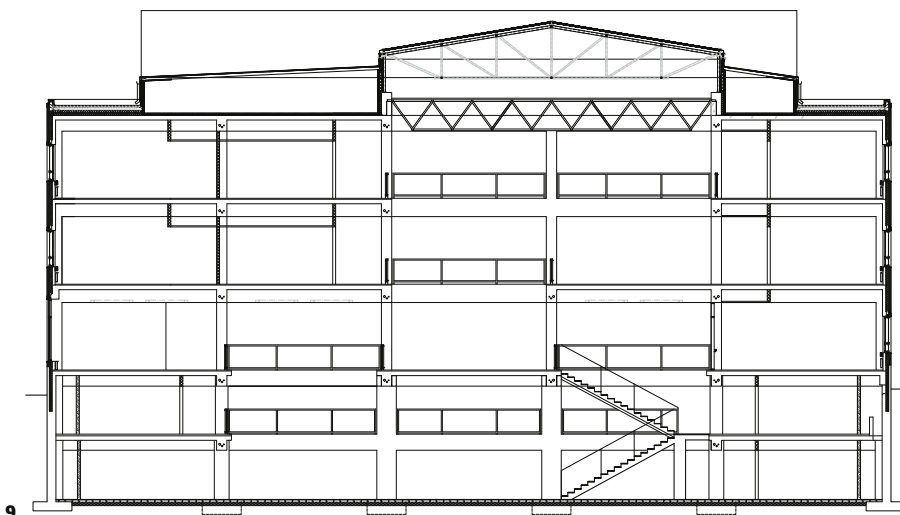
Säästykö mitään peruskorjauksessa?

"Periaatteessa kaikki muu purettiin, paitsi betonirunko", jatkaa pääsuunnittelija Ari Sipinen. Väestönsuojat säästettiin.

8 Talon ulkoarkkitehtuurin detaljit ovat kirkkaan sinisiä. Kirjastorakennuksen liittää ympäröivään kampusalueeseen julkisivuissa käytetty samalta savi-alueelta valmistettu punatiili. Pilareiden verhouksena käytetty sininen metallilevy liittyy vanhojen rakennusten räystäskoristusten siniseen väriin.

9 Leikkauspiirros

10 Lähde-kirjaston kerrosaloissa on säilytetty 1970-luvun penkkejä ja sohvia. Kirjastossa on käytetty alkuperäistä väripalettia eli valkoisen ja mustan lisäksi kirkkaita perusvärejä, kuten keltaista ja sinistä.

10

Osa puhtaaksi muuratuista tiiliseinistä säästettiin. Julkisivujen tiilipinnat ja eristeet purettiin pois ja uusittiin. Julkisivumuurauksen taakse voitiin jättää tuuletusrako. Julkisivut metalli-ikkunoineen rakennettiin kokonaan uudelleen ja samalla seinän paksuus ja sinisten pilarien mitat kasvoivat hieman.

Keskusaulan valoaukon vanha metallinen kattoristikko säästettiin muistuttamaan alkuperäisestä. Sitä korjattiin ja vahvistettiin. Sen yläpuolinen lasikatto rakennettiin uudelleen.

Lisäksi muutamia sisälaseineja ja kalusteita säästettiin. "Halusimme tehdä selkeästi uusittuja tiloja, mutta noudattaen alkuperäisiä suunnitteluratkaisuja. Yhteistyö Museoviraston ja eri suunnittelijoiden sekä rakentajien välillä sujui hyvin", kiittää Sipinen.

Energiatehokkuutta parannettiin

Peruskorjauksessa tavoitteena oli myös parantaa rakennuksen ympäristötehokkuutta merkittävästi, mikä tarkoitti niin rakennuksen tekniikan, rakenteiden kuin pintojen uusimista.

Jyväskylän kirjastorakennuksen energiatehokkuutta kohennettiin uusimalla talotekniikka, julkisivumateriaaleja ja -rakenteita. Rakennus liitettiin yliopiston alijäähdytys-

verkkoon. Ilmanvaihdon lämmöntalteenotolla ja kaukolämmöllä saavutettiin energiatehokkuusluokka A.

"Suomen Yliopistokiinteistöjen tavoitteena ovat Euroopan vastuullisimmat kampukset. Tavoitteen saavuttamiseksi tehdään paljon konkreettisia asioita, kuten yliopistojen käyttämien rakennusten uudistamista energiatehokkaammiksi. Jyväskylän yliopiston kirjastolle tavoiteltiin BREEAM-ympäristösertifikaatin tasoa excellent", sanoo Suomen Yliopistokiinteistöt Oy:n johtaja Aki Havia.

"Käyttämämme BREEAM-sertifikaatti tekee vastuullisuustyön rakennushankkeessa näkyväksi monin eri tavoin. Energiatehokkuutta kohennetaan hankkeissamme esimerkiksi uusimalla talotekniikkaa ja julkisivumateriaaleja", sanoo Havia.

"Tässä hankkeessa kehitysvaihe kesti puolisen vuotta, ja sen jälkeen siirryimme toteutusvaiheeseen", kertoo Havia.

"Ympäristötehokkuus on meille rakentajina tärkeää, joten hanke sopi meille erittäin hyvin. Hankkeen kehitysvaiheen aikana olimme valinneet tilaajan kanssa yhteistyössä ne ratkaisut, joiden avulla pääsimme haluttuun lopputulokseen", kertoo yksikönjohtaja Noora

Sokero Skanskasta. Peruskorjaus tehtiin Skanska Talonrakennus Oy:n projektinjohturakkana.

Rakennuksesta huokuu kunnioitus

Arkkitehtuurin Finlandia-palkinnon valinnut elokuvantekijä Klaus Härö korosti perusteluissaan rakennuksesta huokuvaa kunnioitusta alkuperäistä kirjastoa ja kävijöitä kohtaan.

"Pieteeillä ja perusteellisuudella on paneuduttu siihen, mitä ja miten kohde on kerran palvellut ja voisi palvella vastedeskin. Vanhaa ei ole romutettu, muttei myöskään romantisoitu kritiikkimäisesti vain siksi, että se sattuu olemaan oman maun mukaista", sanoo Klaus Härö.

"On kunnioitettu, mutta uskallettu tehdä rohkeita muutoksia. Arvokkaaseen rakennus- ja kaupunkimaisemaan taiten asettunut aikansa lapsi herää uuteen loistoon peruskorjauksessa, jossa vanha on ajatuksella sovitettu uuteen aikaan", korosti Härö perusteluissaan.

Kuvatoimisto Kuvio

11

11 Sisätiloille leimansa antaa peruskorjauksen jälkeenkkin edelleen keltainen väri, joka toistuu niin rakenteissa, latioissa kuin kalusteissakin.

12 Näkymä ennen peruskorjausta keskushallista toisen kerroksen tasolta 1980 luvulla. Alkuperäisen kiinteän kalustuksen suunnitteli Arto Sipisen toimisto. Sisustus-, kaluste- ja tekstiilis suunnitelmasta vastasivat Vuokko ja Torsten Laakso.

13 Kirjaston 1970-luvun tuolit kunnostettiin ja verhoiltiin uudelleen. Annalan kutomo valmisti musta-valkoista raitakangasta, joka kudottiin alkuperäisen 'Jyväskylän kesä'-mallin mukaan.

Simo Rista / 1980-luku / Arkkitehtuurimuseo MFA

12

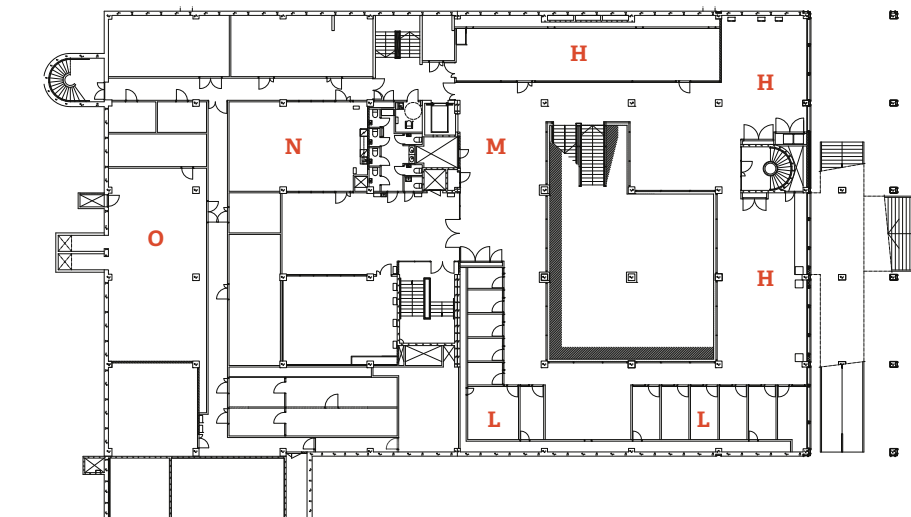
14–15 Keltainen on sisustuksen hallitseva tehos-
teväri. Lähde-kirjastoa kutsutaan toisinaan myös
edelleen Keltaiseksi kirjastoksi.

16 -1. kerros (1. kellarikerros)

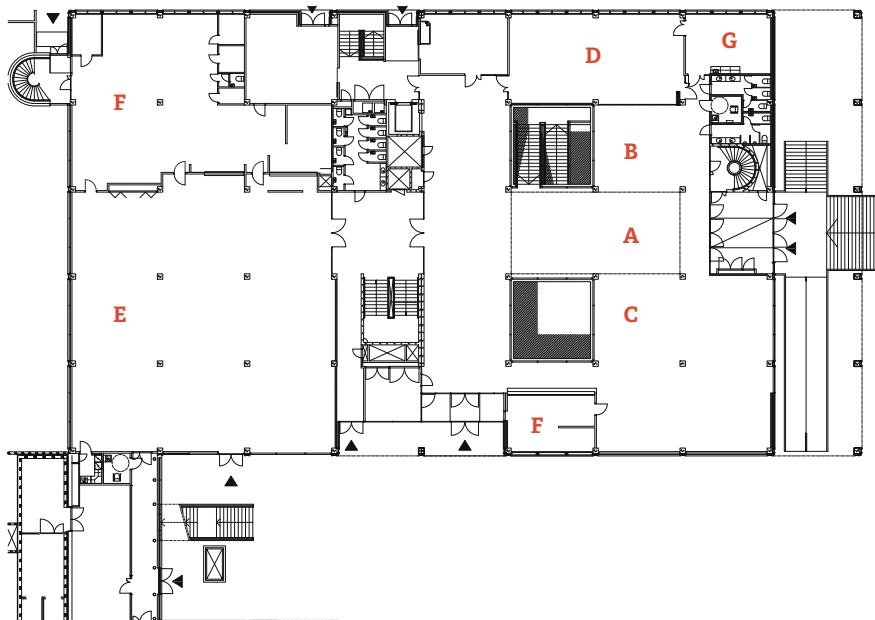
17 1. kerros

18 2. kerros

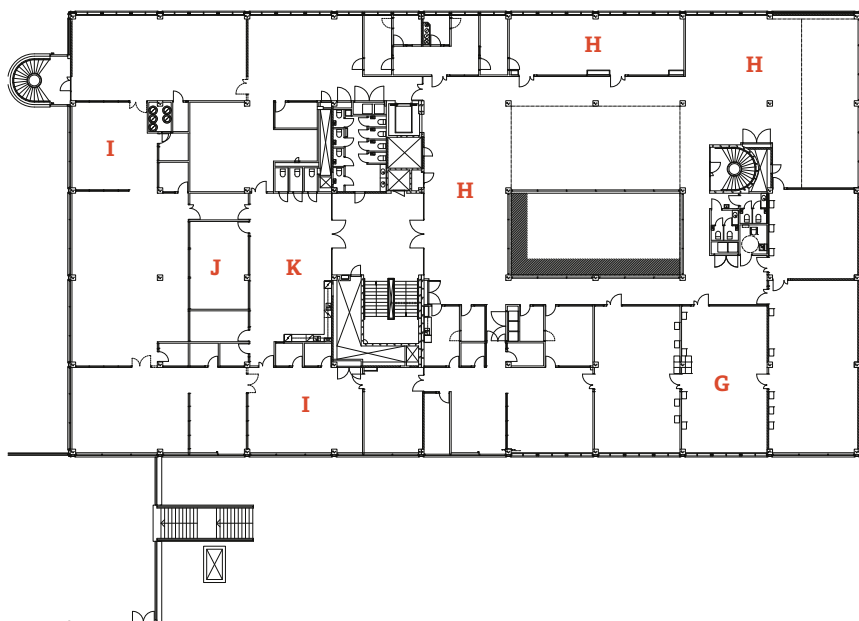
- A pääsisäänkäynti
- B naulakot
- C kahvila
- D näyttely- ja tapahtumatila
- E ravintola
- F keittiö
- G opetustilat
- H lukusali
- I toimistot
- J neuvotteluhuone
- K taukotila
- L ryhmätyö
- M palvelupiste
- N ainejärjestötila
- O tekniset tilat

16

17

18

14

15

Ari Sipinen

19

Ari Sipinen

20

19–20 Betoniset portaikot purettiin betonipinnoille.

21 Portaikon pinnat uusittiin ja maalattiin. Luonnonvaloa portaikkoon tulee pyöreästä kattoikkunasta.

Joonas Lampela

21

22

22 Kirjaston veistollinen betonikierreporras on alkuperäinen. Porras on valettu lautamuottiin, mikä näkyy porrashuoneen ja portaan pinnoissa. Beonipinnat on maalattu valkoiseksi.

23

Jyväskylän yliopiston kirjaston peruskorjaus

Seminaarinkatu 15, 40100 Jyväskylä

Rakennusaika: 5/2019 - 6/2021

Laajuus: 11.274 m², tilavuus: 38.990 m³

Kustannukset: 23 milj.

Pääsuunnittelija: Ari Sipinen, Arkkitehtitoimisto Sipinen Oy

Tilasuunnittelu: Merja Kiviranta, BST-Arkkitehdit Oy

Rakennuttaja: Suomen Yliopistokiinteistöt Oy, johtaja Aki Havia

Rakennuttajatehtävät: WSP Finland Oy, projektinjohtaja Juhani Koponen

Urakoitsija: Skanska Talonrakennus Oy, toimitusjohtaja Tuomas Särkilähti

Käyttäjät: Jyväskylän yliopisto, rehtori Keijo Hämäläinen

Käyttäjät: Jyväskylän yliopisto, Yliopistopalvelut, kiinteistöpäällikkö Timo Piispanen

Käyttäjät: Jyväskylän yliopisto, Avoimen tiedon keskus, museotoimintojen päällikkö Pirjo Vuorinen

Rakennussuojelu: Museovirasto, intendentti Jaakko Holma

Sisustussuunnittelu: BST-Arkkitehdit Oy, arkkitehti Merja Kiviranta, sisustusarkkitehti Marika Ågren ja sisustusarkkitehti Hanna Viitanen

Rakenne- ja geosuunnittelu: Ramboll Finland Oy, projektipäällikkö Marko Lehtomäki

LVIA-suunnittelu: Insinööritoimisto Mittatyö Timo Holopainen Ky, toimitusjohtaja Timo Holopainen

Sähkösuunnittelu: Sweco Talotekniikka Oy, sähkösuunnittelija Juha Törmänen

Pihasuunnittelu: Maisemasuunnittelu Hemgård, maisema-arkkitehti Gretel Hemgård

Akustiikkasuunnittelu: A-Insinöörit Suunnittelu Oy, yksikönjohtaja Mikko Kylliäinen

Palotekninen asiantuntija: Paloässät Oy, osastopäällikkö Arttu Sjöstedt

Ympäristö- ja energia-asiantuntija: Granlund Oy, energia-asiantuntijat Joonas Kouvo ja Nina Peltola

Tietomallikoordinaattori ja -manageri: Gravicon Oy, innovaatiojohtaja Tomi Henttinen

Alkuperäisen kirjastorakennuksen arkkitehti 1974: Arto Sipinen

24

23 Kahvila-ravintola sijoitettiin uuteen paikkaan maantasoon. Ikkunoita suurennettiin niin, että saatiin näkymä vehreän kampuksen ja Alvar Aallon suunnitteleman päärakennuksen suuntaan.

24 Kaikki pinnat vaihdettiin uusiin, mutta niihin haettiin rakennuksen alkuperäistä ilmettä ja väritystä.

Jyväskylä University Library renovated with respect to the old

The renovation of the building designed by architect Arto Sipinen and completed in 1974 was implemented with Sipinen's son Ari Sipinen (Arkkitehtitoimisto Sipinen Oy) as the chief designer in charge of repairs planning and architect Merja Kiviranta (BST Arkkitehdit Oy) responsible for spatial and interior design.

Buildings that date back to the 1970s and are in need of renovation should not be demolished. They can be adapted also to modern needs through good design and adaptation of space.

At more than 45 years of age, the utilities and services of the building were outdated. The needs of the University of Jyväskylä as the end-user of the building had also changed over the decades. Everything was replaced in the project, with the exception of the concrete frame and some protected lighting fixtures, interior glass walls and brick walls.

The colour scheme of the library, previously known as the Yellow Library, was preserved: now known by the name *Lähde* (Finnish for both source and fountain), the building repeats basic colours yellow, black, white, blue and red on structures as well as furnishings. New

assembly and work areas were built for students and staff alike. The lower floors that had previously served as storage facilities for books were joined with spaces on the upper floors with a new open staircase and by making new large openings between the floors.

All of the external windows and rooflights were replaced completely. The new, large windows of the café-restaurant on the first floor provide views to a beautiful park. A new external staircase was built in front of the main entrance, towards Seminaarinkatu Street.

The renovation project of Jyväskylä University Library was awarded the Finlandia Prize for Architecture in 2022.